

УДК: 342

<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2025-2-18-60-74>

<https://orcid.org/0000-0001-9980-9448>

Стародубова Ольга Анатоліївна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
теорії та публічного права

Навчально-наукового інституту
управління, технологій та правових наук
Національний транспортний університет

Гричук Микола Миколайович,

Магістр Навчально-наукового інституту
управління, технологій та правових наук
Національний транспортний університет

«ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ»

Анотація. У статті здійснено комплексне дослідження правових засад громадського контролю у сфері публічного адміністрування в Україні. Проаналізовано конституційні засади, спеціальне законодавство, підзаконні акти, а також сучасну наукову літературу 2015–2025 рр. Особливу увагу приділено проблемам практичної реалізації механізмів громадського контролю в умовах децентралізації влади та воєнного стану. Визначено основні прогалини нормативного регулювання, зокрема відсутність чітких санкцій за ігнорування результатів громадського моніторингу, недостатню цифровізацію процедур та низький рівень інституційної спроможності громадських рад. На основі проведеного аналізу сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики.

Ключові слова. громадський контроль, публічне адміністрування, прозорість влади, доступ до публічної інформації, громадські ради, електронні петиції, громадський моніторинг, народовладдя, децентралізація, воєнний стан.

Annotation. The article provides a comprehensive study of the legal framework of public control in the sphere of public administration in Ukraine. The constitutional principles, special legislation (the Law of Ukraine “On Access to Public Information”, the Law of Ukraine “On Public Control” dated 13.05.2015 No. 393-VIII, etc.), subordinate normative acts, and contemporary scientific literature of 2015–2025 have been analyzed. Particular attention is paid to the problems of practical implementation of public control mechanisms in the context of decentralization of power and martial law. The main gaps in legal regulation have been identified, including the lack of clear sanctions for ignoring the results of public monitoring, insufficient digitalization of procedures, and the low institutional capacity of public councils. Based on the analysis, proposals for improving legislation and practice are formulated.

Key words: public control, public administration, transparency of government, access to public information, public councils, e-petitions, public monitoring, people’s power, decentralization, martial law.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку України характеризується одночасним проходженням кількох системних трансформацій: реформою децентралізації, цифровізацією державного управління, боротьбою з корупцією та адаптацією всіх інститутів до умов воєнного стану. У таких умовах громадський контроль перестає бути лише декларативним принципом демократії і перетворюється на один із ключових інструментів забезпечення підзвітності та прозорості органів публічного адміністрування. Водночас, чинне законодавство України, попри наявність низки прогресивних норм (Закон України «Про доступ до публічної інформації», електронні петиції,

громадські ради при органах виконавчої влади), не в повній мірі забезпечує ефективну реалізацію права громадян та інститутів громадянського суспільства на контроль за діяльністю суб'єктів владних повноважень. Відсутність чітких санкцій за невиконання рекомендацій громадського моніторингу, фрагментарність підзаконного регулювання, низька інституційна спроможність громадських рад та недостатній рівень цифровізації процедур суттєво знижують результативність цього інституту. Таким чином, існує об'єктивна необхідність комплексного наукового аналізу сучасного стану правового регулювання та практики громадського контролю з метою вироблення обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання громадського контролю у сфері публічного адміністрування посідало та продовжує посідати значне місце в українській адміністративно-правовій науці. Теоретичні основи народовладдя та участі громадян в управлінні державою розкрито у працях В. Б. Авер'янова, О. Ю. Оболенського, Ю. П. Битяка. Окремі аспекти доступу до публічної інформації та прозорості влади досліджували О. В. Кузьменко, Т. О. Коломoeць, В. Р. Кармаза.

У період 2015–2025 рр. з'явилася низка спеціальних досліджень, присвячених саме громадському контролю: монографії Сквірського О. І. (2023), Гжибовської Т. В. (2024), дисертаційні роботи Омельченка В. С. (2023), Васильковського О. Т. (2024), Грабаря О. М. (2022). Окремі проблеми реалізації громадського контролю в умовах воєнного стану проаналізовано у статтях Медвідя Ф. М. (2023), Кириченка О. В. (2022), Гжибовської Т. (2022), Чернецької О. С. (2019). Разом із тим, комплексного дослідження еволюції нормативно-правового регулювання громадського контролю з урахуванням новітніх змін законодавства (2015–2025 рр.) та практики їх застосування у сучасних умовах досі не здійснено, що й зумовило вибір теми дослідження.

Метою дослідження є здійснення комплексного теоретико-правового аналізу сучасного стану нормативного регулювання та практики реалізації громадського контролю у сфері публічного адміністрування в Україні, виявлення наявних проблем і прогалин та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення відповідного законодавства й правозастосовної практики.

Виклад основного матеріалу. Громадський контроль у сфері публічного адміністрування є ключовим елементом демократичного врядування, що забезпечує баланс між владою та суспільством через механізми спостереження, оцінки та впливу. Поняття громадського контролю тісно пов'язане з явищем «соціальний контроль», і є реакцією суспільства на дії органів влади через призму його культури, моралі, загальноприйнятих поглядів на регулювання політичної, економічної, соціальної та духовної сфер життя. Так, згідно з визначенням Омельченка В. С., громадський контроль являє собою «є одним з механізмів соціального контролю і однією з функцій управління, має здатність впливати на реалізацію державної політики в країні» [1, с. 96]. Це визначення підкреслює комунікативний аспект, де контроль не є лише пасивним моніторингом, а скоріше активним діалогом, що формує зворотний зв'язок між владою та громадськістю.

Перефразовуючи думку Мерник А. М., сутність громадського контролю полягає в його ролі як інструменту соціальної саморегуляції, де суб'єкти (громадяни, громадські організації) виступають не як пасивні спостерігачі, а як активні учасники, що наглядають за діяльністю органів влади, забезпечуючи їй відкритість та прозорість [2, с. 51]. Комбінуючи ці підходи, можна стверджувати, що сутність контролю – у синергії інформаційного обміну та превентивного впливу, що запобігає корупції та підвищує ефективність адміністрування. Без такого контролю публічне адміністрування ризикує перетворитися на закриту систему, де відсутність зворотного зв'язку призводить до деградації довіри суспільства до влади.

Доповнюючи, за Гжибовською Т., громадський контроль є «механізмом впливу на діяльність органів державної влади», що інтегрує елементи соціального та правового контролю, забезпечуючи не лише оцінку, але й корекцію політики (3, с. 196). Підсумовуючи,

сутність громадського контролю полягає в трансформації громадян з об'єктів влади в суб'єктів контролю, що реалізує принцип народовладдя. Омельченко В. С. наголошує, що громадський контроль є індикатором справедливості та демократії в суспільстві [1, с. 50]. Таким чином, поняття охоплює як теоретичну основу (демократична легітимність), так і практичну (механізми впливу), формуючи основу для подальшого аналізу.

Принципи громадського контролю: публічність, прозорість та участь. Принципи громадського контролю є фундаментальними засадами, що визначають його ефективність у публічному адмініструванні. *Публічність* громадського контролю передбачає його відкритість громадськості як одну з умов розвитку демократичного суспільства. Іншими словами, контроль за владою здійснюється у відкритий спосіб, а його процеси й результати виносяться у публічну сферу, активно висвітлюючись, виносячись на загальне обговорення, враховуючи думку людей. Цей принцип основоположно затверджений в ст. 34 Конституції України, яка гарантує свободу думки і слова, включаючи право на вільне збирання, зберігання, використання та поширення інформації, що слугує основою для публічного моніторингу у сфері адміністративної діяльності.

Прозорість забезпечує можливість громадян мати доступ до інформації про дії та рішення органів влади, які безпосередньо впливають на їхнє життя, «на підставі чого виносяться висновок щодо відповідності цієї діяльності встановленим вимогам» громадян [4, с. 45]. Автор наголошує, що елементом принципу прозорості є не лише доступ до інформації, а й механізми зворотного зв'язку, що запобігають зловживанням. Перефразовуючи, принцип прозорості перетворює контроль з формального на інструментальний, комбінуючи правові норми із суспільним тиском. А в контексті цифровізації (наприклад, з наданням публічного доступу до електронних реєстрів), прозорість стає ключем до подолання корупційних практик. Але в той же час необхідним є законодавче закріплення санкцій за корупційні правопорушення, адже тільки в такому випадку можна дійсно ефективно вплинути на дії та рішення органів державної влади.

Принцип участі, закріплений у ст. 38 Конституції України як право на участь в управлінні державними справами. Це – один із ключових демократичних принципів, адже він забезпечує реальний зв'язок між народом і владою, дозволяє впливати на ухвалення рішень та формування державної політики [5]. Гжибовська Т. підкреслює: «Рівень довіри до органів влади прямопропорційний ступеню відкритості влади до громадськості» [3, с. 197]. Погоджуємося з твердженням Гжибовської, адже коли громадяни мають можливість отримувати повну, своєчасну та достовірну інформацію про дії влади, вони краще розуміють логіку політичних рішень, а отже — схильні оцінювати ці рішення як більш легітимні та виправдані. Відкритість передбачає прозорість процедур ухвалення рішень, доступ громадськості до інформації, регулярне оприлюднення даних про політику та використання бюджетних ресурсів, а також готовність державних інституцій вступати у конструктивний діалог із суспільством, що дуже важливо для побудови довіри до цих державних інституцій.

Підсумовуючи принципи громадського контролю у сфері публічного адміністрування, вони утворюють тріаду, де участь забезпечує динаміку взаємодії громадськості та державних органів, публічність – видимість процесів та результатів громадського контролю, а прозорість – забезпечення безперешкодного доступу громадян до інформації про діяльність та рішення органів адміністрування.

Історичний розвиток громадського контролю в Україні відображає трансформацію від тоталітарних форм до демократичних. У радянський період «народний контроль» був інструментом партійного впливу, де так звані «Ради народних депутатів» контролювали «виконання державних планів і завдань», вели «боротьбу з порушеннями державної дисципліни, проявами місництва, відомчого підходу до справи, з безгосподарністю й марнотратством, тяганиною і бюрократизмом», сприяли «удосконаленню роботи державного апарату» [6]. Як бачимо, тоді контролювалась не діяльність органів влади, а виконання їх рішень і відповідності принципам Комуністичної партії на місцях, і часто під цей контроль

потрапляло звичайне населення. Отже, під виглядом «народного контролю» у радянській Україні насправді існувала формальна структура, де контроль слугував пропаганді, а не реальній підзвітності – заради легітимізації та реалізації політики центру.

Перехідний період 1991–2004 рр. був ознаменований формуванням основ громадського контролю. Після отримання незалежності Україна почала залучати громадян до політичного життя. Закономірно для молодого держави, українські законотворці брали за основу досвід інших країн. Для того, щоб встановити принципи механізму організації влади у відповідності до європейських стандартів, в 1997 році Україна ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування, яка передбачає незалежність та автономність діяльності місцевих органів влади [7]. Це стало першим кроком до підвищення ефективності та оперативності задоволення потреб місцевого значення, а також підґрунтям для розбудови інституту місцевого самоврядування, яка триває і дотепер.

Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року, виступає фундаментальним джерелом нормативно-правового регулювання громадського контролю у сфері публічного адміністрування, закріплюючи ключові принципи народовладдя та участі громадян у державному управлінні. Зокрема, стаття 5 Конституції України проголошує, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, що створює основу для громадського контролю як форми прямого народовладдя.

У площині адміністративного права, Конституція України закладає правовий фундамент для функціонування держави передусім як надавача послуг її громадянам, при цьому головною її метою є забезпечення гідних умов проживання та безперервного їх покращення для громадян в межах території, яка входить до її кордонів. Починаючи із закріплення найвищою цінністю – людини, Конституція України створює передумови для того, щоб будь-які дії держави в особі її інституцій не порушували права та свободи людини.

Втім, на практиці цей ідеал набагато складніше реалізувати, тому необхідним є створення безлічі інших нормативно-правових актів, які перебувають у постійному та динамічному зв'язку із суспільством, його викликами й потребами. Тому адміністративне право має так багато джерел – особливо підзаконних актів. Про це в своїй роботі пише Галунько В.: «Конституція України є джерелом адміністративного права, її норми мають пряму дію, одночасно є основою побудови системи інших джерел адміністративного права щодо формування, розвитку й уточнення спеціальних принципів, функцій, форм і методів адміністративної діяльності й адміністративних процедур забезпечення публічних прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина публічною адміністрацією, державного та загалом публічного інтересу суспільства» [8]. Так, роль Конституції полягає в тому, що вона встановлює конституційний імператив для розвитку спеціального законодавства, без якого громадський контроль залишався б декларативним, особливо в умовах децентралізації та воєнного стану, де ст. 40 (право на звернення) стає ключовим для оперативного моніторингу.

Розвиваючи цю роль, Конституція інтегрує громадський контроль у систему стримувань і противаг, де громадяни не є пасивними суб'єктами, а активними учасниками. Конституційні норми, зокрема ст. 5, забезпечують легітимність громадського контролю як механізму, що запобігає узурпації влади.

Наступним в ієрархії нормативно-правових актів у сфері публічного адміністрування є Закони України. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI (у редакції від 8 серпня 2025 року) [9] є одним з ключових загальних актів, що робить актуальними конституційні принципи прозорості, публічності та участі, перетворюючи громадський контроль на практичний інструмент через механізми запитів, публікації даних та оскарження відмов. Статті Закону деталізують порядок отримання доступу до інформації, яка не є конфіденційною, таємною чи службовою, та обов'язок органів влади надавати інформацію про діяльність суб'єктів владних повноважень протягом 5 робочих днів з дня затвердження відповідного документа. Цей закон є основним інструментом

інформаційного контролю, дозволяючи громадськості отримувати дані для моніторингу та оцінки діяльності органів влади. В основі норм цього Закону є принцип прозорості, відкритості та вільного отримання кожним громадянином України. Козлова С. В. зазначає: «Дотримання цих принципів забезпечує захист інтересів суспільства шляхом підвищення ефективності управління; посилення боротьби з корупцією та захисту конституційних норм про пріоритетність людського життя та підґрунтя демократії» [10, 13]. Закон трансформує абстрактне право на інформацію (ст. 34 Конституції України) у конкретні процедури, комбінуючи їх з цифровими платформами, такими як Єдиний державний веб-портал відкритих даних, що з 2015 року обробив мільйони запитів. На жаль, у 2022 році, задля забезпечення інформаційної безпеки у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ, доступ до великої кількості інформації закрили, або встановили доступ за платною підпискою. Це значно ускладнило можливість превентивного впливу принципу публічності інформації на діяльність органів. Адже коли суб'єкти адміністрування знали, що дані про їхню діяльність є відкритими, то усвідомлено менш вірогідно вчиняли дії, які понесли б за собою критику громадськості. Зараз же недоступність даних допускає простір для певної безкарності та всездозволеності в діях органів державної влади, особливо якщо це стосується сфери розподілення державних бюджетних коштів.

Необхідність прозорості та публічної звітності діяльності органів державної влади доводять також неоднократні розслідування незалежних антикорупційних органів щодо розкрадань у великих розмірах особами, які певним чином причетні до влади, а також той факт, що на діяльність органів боротьби з корупцією, зокрема НАБУ та САП, здійснюється системний тиск: «законодавчі ініціативи, інформаційний пресинг і процесуальні обмеження створюють психологічний та професійний тиски, що ускладнює роботу антикорупційних структур і громадських активістів», – стверджує Кравченко М. [11]. Тому як громадський контроль за діяльністю органів влади, так і контроль, що здійснюється спеціалізованими органами, особливо важливий під час воєнного стану, й будь-які обмеження до інформації, які не стосуються державної таємниці та іншої засекреченої інформації, впливають негативно на демократичні процеси в державі. Тому погоджуємося з Гжибовською Т., яка стверджує: «Громадський контроль як механізм впливу на державні інститути дозволяє своєчасно виявляти і усувати фактори, що перешкоджають ефективній реалізації прав і свобод людини і громадянина, особливо у період воєнного стану в країні, коли ряд прав та свобод можуть бути обмежені» [3, с. 199].

Закон України «Про доступ до публічної інформації» редакції 2021 року інтегрував європейські стандарти, затверджені Конвенцією Ради Європи про доступ до офіційних документів 2009 року, забезпечуючи не лише доступ, але й активну публікацію інформації органами влади (ст. 15).

Підсумовуючи, Закон України «Про доступ до публічної інформації» є мостом між конституційними принципами та практикою, але його роль посилюється лише за умов синергії з іншими актами, такими як антикорупційне законодавство та інші нормативно-правові акти, які розглянемо надалі в роботі.

Проблеми реалізації нормативно-правових актів, що регулюють громадський контроль у сфері публічного адміністрування, значною мірою зумовлені тим, що законодавство не передбачає достатньо чітких і дієвих механізмів відповідальності. Зокрема, відсутні конкретні санкції за ненадання або необґрунтоване обмеження доступу до інформації за зверненнями громадськості, а також за ігнорування чи формальне ставлення до рекомендацій і вимог інститутів громадянського суспільства. Це створює умови для формального виконання норм, знижує реальний вплив громадського контролю на діяльність органів влади і послаблює довіру до процесів публічного управління.

Терещук О. Д., в свою чергу, пише про інший аспект, який знижує ефективність громадського контролю, а саме про те, що діяльності інститутів громадянського суспільства представники адміністрацій можуть створювати перешкоди, за що також повинна бути

передбачена відповідальність. «Створення норм, у яких би були закріплені санкції за перешкоджання суб'єктам громадського контролю в їх законній діяльності, за переслідування суб'єкта громадського контролю у зв'язку з його участю в організації та здійсненні громадського контролю, недопущення здійснення такого контролю сприяли б заповненню існуючих прогалин у законодавстві», – пише автор монографії [13, с. 187].

Щоб підтвердити вище наведені твердження, ми проаналізували чинне законодавство України, що стосується громадського контролю у сфері публічного адміністрування, і виявили, що в ньому міститься порівняно небагато норм, які фактично підкріплені спеціальними санкціями на випадок їх порушення. Так, стаття 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює відповідальність посадових осіб органів державної влади за порушення права громадян на інформацію та на звернення. До таких порушень належать, зокрема, неоприлюднення інформації, що має бути оприлюднена відповідно до законодавства, безпідставне віднесення відомостей до інформації з обмеженим доступом, а також ненадання відповіді на інформаційний запит [14].

Сучасна модель громадського контролю (після 2014 р.) інтегрує цифровізацію в систему адміністрування. Редзюк Н., аналізуючи користь впровадження інформаційних технологій в публічне управління, робить наступний висновок, по-перше: «Впровадження інформаційних технологій у публічному управлінні дозволяє значно спростити адміністративні процеси, автоматизувати надання державних послуг і покращити комунікацію між громадянами та органами влади» [15, с. 166]. Додамо, що використання цифрових платформ, включно з електронним врегулюванням, дозволяє підвищити прозорість управлінських процедур, обмежити можливості для корупції та забезпечити більш ефективний механізм підзвітності державних інституцій суспільству. У цьому контексті цифровізація постає не лише технічним оновленням, а й ключовим чинником посилення демократичної участі, оскільки забезпечує оперативний доступ громадян до інформації, створює умови для зворотного зв'язку та сприяє формуванню культури відкритості й довіри між владою та суспільством.

2 липня 2015 року Верховна Рада України внесла зміни до Закону України "Про звернення громадян", додавши Статтю 23-1 «Електронна петиція, порядок її подання та розгляду» [16]. Це стало важливим етапом у розвитку механізмів громадського контролю в Україні, оскільки суттєво розширило можливості громадян впливати на формування державної політики та ухвалення управлінських рішень. Насамперед, **електронна форма петицій** забезпечила зручний, швидкий і безбар'єрний спосіб комунікації з органами влади, що дало змогу залучити значно ширше коло учасників порівняно з традиційними письмовими зверненнями. Обов'язкове оприлюднення петицій, фіксація дат, відкритий перелік підписантів, встановлені строки збору підписів і розгляду — усе це створило передбачуваний, контрольований і відкритий механізм взаємодії громадськості з владою. Завдяки цьому громадський контроль отримав нові можливості: громадяни не лише подають ініціативу, а й мають змогу відстежувати усі етапи її руху та вимагати дотримання встановлених процедур. Крім того, впровадження електронних петицій вивело на новий рівень принцип **підзвітності** органів влади. Закон прямо зобов'язує Президента, Голову Верховної Ради, Прем'єр-міністра та голів місцевих рад публічно оголошувати рішення щодо підтримки або відхилення петиції. Такий формат взаємодії суттєво зменшує закритість бюрократичного процесу: орган влади не може проігнорувати петицію, що набрала необхідну кількість голосів, а мусить публічно обґрунтувати свою позицію.

Важливим є й те, що електронні петиції стали **інструментом цифрової демократії**, оскільки інтегрували механізми громадської участі в електронний простір. Це підсилює компетентність громадян, формує нову політичну культуру та сприяє переходу від пасивного спостереження до активної участі. Такі можливості особливо актуальні в умовах воєнного стану та обмежених офлайн-форм залучення.

Незважаючи на те, що такі дистанційні інструменти цифрової демократії є для людей більш безпечними та простішими під час воєнного стану, деякі автори, які досліджували ефективність інструментів цифрової демократії, вказують на те, що від повномасштабного вторгнення РФ в Україну їх стан значно погіршився. Так, Коваленко А. стверджує: «Якщо окреслювати наявний стан, то як на загальнонаціональному рівні, так і на місцевому, ми маємо не лише призупинення прогресу у питаннях електронної демократії, але й згортання та втрату попередніх здобутків» [17, с. 47]. Це можна пояснити засекречуванням інформації, пов'язаної з веденням бойових дій та з державною таємницею, проте не завжди зниження рівня прозорості та публічності органів публічного адміністрування пов'язане з веденням такої діяльності, викликаючи підозри щодо зловживання ними обмеженнями доступу до інформації, які можуть вводитися під час воєнного стану.

Також, навіть незалежно від воєнного стану, органи адміністрування можуть не виконувати своїх зобов'язань щодо електронних петицій. Про це пише редакція журналу «Опора»: «Після підтримки електронної петиції в залі Львівської міської ради, протягом 30 днів, мала бути розроблена дорожня карта реалізації цієї петиції. Однак ні протягом місяця, ні до сьогодні її не існує. Ба більше, не було сформовано хоча б робочу групу для її розробки». Понад два роки (станом на березень 2024) жоден із передбачених заходів не виконано: відповідальні департаменти (житлово-комунального господарства та екології) надали формальні відповіді з великими затримками (до 11 місяців), посиляючись на війну та брак коштів, хоча термін спливав до повномасштабного вторгнення. Автор надіслав 5 інформаційних запитів, отримавши лише 3 відповіді без конкретики. Паралельно виконавчий комітет ЛМР у липні 2022 затвердив План сталого енергетичного розвитку та клімату (ПДСЕРК), який частково дублює вимоги петиції, що свідчить про ігнорування громадянської ініціативи та відсутність міжвідомчої координації. Це ілюструє системну проблему невиконання органами адміністрування обов'язків щодо розгляду та реалізації електронних петицій, низький пріоритет кліматичних питань та неефективність інструменту е-демократії». [18]

Антикорупційні реформи в Україні, зокрема створення Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) та впровадження системи електронних публічних закупівель ProZorro, радикально змінили парадигму державного контролю, перетворивши його з реактивного (репресивного) на превентивний. Замість фокусу на покаранні за вже скоєні порушення, ці інструменти акцентують на упередженні корупційних ризиків через прозорість і автоматизацію процесів. Згідно з Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII, Національне агентство з питань запобігання корупції уповноважене проводити превентивний моніторинг декларацій посадовців та аналіз ризиків корупції, що дозволяє виявляти потенційні конфлікти інтересів безпосередньо до їхнього прояву.

Превентивні механізми діяльності антикорупційних органів досліджувала Берендєєва А.І. Вона стверджує, що електронне декларування активів є ключовим превентивним інструментом антикорупційної політики, що забезпечує фінансову прозорість публічної служби. Воно дозволяє виявляти незаконне збагачення, конфлікти інтересів та необґрунтовані активи. Публічний доступ до Єдиного державного реєстру декларацій (згідно зі ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції») гарантує громадський контроль за доброчесністю посадовців. НАЗК проводить моніторинг способу життя декларантів і повні перевірки декларацій (ст. 50–51 Закону), а у разі виявлення порушень передає матеріали до правоохоронних органів для притягнення до відповідальності. Таким чином, система працює на випередження, а не лише на покарання [19, 407].

ProZorro, започаткований «Порядком функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків», затвердженим постановою КМУ від 24.02.2016 № 166 [20], став ще одним прикладом превентивного підходу, перетворивши тендери на автоматизовану платформу з відкритим доступом до даних. Система використовує алгоритми для виявлення аномалій (наприклад, завищених цін чи фіктивних учасників), що

запобігає маніпуляціям на етапі планування закупівель і дозволяє обрати найвигіднішу пропозицію. Станом на 2024 рік, економія для бюджету завдяки механізмам закупівель ProZorro перевищила 11,4 млрд гривень за 4 роки, що доводить доцільність та високу користь від застосування автоматизованих механізмів, які виключають вплив людського фактору на прийняття рішень [21].

Ці реформи не лише оптимізували контроль, але й підвищили громадську довіру, перетворивши громадян з пасивних спостерігачів на активних учасників моніторингу. Інтеграція НАЗК і ProZorro створила замкнутий цикл превентивного нагляду, де порушення фіксуються до їхнього вчинення. Загалом, ці зміни ілюструють перехід від каральної моделі до проактивної, сприяючи стійкості антикорупційної системи.

Серед інших нормативних актів варто відзначити, що Закон України «Про громадський контроль», який мав забезпечити вичерпне джерело для суб'єктів, які здійснюють громадський контроль у сфері публічного адміністрування, не був прийнятий у 2015 році попри реєстрацію відповідного законопроекту № 2737-1 від 13 травня 2015 року, який мав визначити зміст державної політики щодо громадського контролю, суб'єктів та принципи його здійснення [22]. За даними Верховної Ради, законопроект не пройшов друге читання через відсутність консенсусу в парламенті, зокрема через дебати щодо обмежень для громадських об'єднань та потенційного дублювання норм з іншими законами, такими як «Про доступ до публічної інформації». Неухвалення також могло бути пов'язаним з політичною нестабільністю після Революції Гідності та фокусом на антикорупційних реформах, де пріоритет віддавався створенню спеціалізованих органів (наприклад, НАБУ) замість загального закону. Відсутність вузькоспрямованого закону про громадський контроль призвела до фрагментарного регулювання через підзаконні акти, що знижує системність практики.

Порівнюючи неприйнятий Закон «Про громадський контроль» з Постановою Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 року № 996, остання відрізняється вужчим обсягом: вона фокусується на створенні громадських рад при органах виконавчої влади, процедурах консультацій та моніторингу політики, але не охоплює загальні принципи контролю за всіма суб'єктами влади, як пропонував законопроект 2015 року [23]. Законопроект передбачав статус суб'єктів контролю, незалежність та санкції, тоді як Постанова несла передусім рекомендаційний характер. Постанова ефективніше реалізує практичні механізми (адже було створено понад 120 громадських рад), але гірше – у комплексності, оскільки не має юридичної сили закону, що призводить до ігнорування рекомендацій. Так, аналітичний центр «Обсерваторія демократії» критикує наявність лише підзаконних правових актів задля здійснення громадського контролю: «Навіть якщо у Статутах та Положеннях регламентується увесь можливий спектр форм участі громадськості в самоуправлінні і декларується максимальне врахування думки громадян при прийнятті управлінських рішень, ці норми можуть просто ігноруватися місцевою владою» [24].

Аналогічно, Закон України «Про громадянське суспільство» не був прийнятий у 2018 році; замість нього діє Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства, затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 від, № 487 [25], яка є програмним документом, а не законом. Положення, викладені в Стратегії, спрямовані на забезпечення ефективних процедур громадської участі у формуванні та реалізації державної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях (пункт 1 розділу V Стратегії). Цей напрямок обрано як пріоритетний, бо саме можливість громадян реально впливати на владні рішення вважається ключовим фактором розвитку зрілого громадянського суспільства.

Стратегія передбачає:

- удосконалення всіх наявних інструментів участі (електронні петиції, громадські слухання, місцеві ініціативи, громадські ради, громадський бюджет тощо);

- запровадження нових та цифрових механізмів (онлайн-платформи, електронні консультації);
- усунення правових прогалин і гарантування обов'язкового розгляду пропозицій громадян;
- посилення прозорості, підзвітності та інклюзивності влади.

Таким чином, Указ Президента України № 117/2021 та затверджена ним Стратегія розвитку громадянського суспільства на 2021–2026 роки визначають пріоритетним напрямом саме створення та вдосконалення ефективних механізмів громадської участі, а не лише підтримку інститутів громадянського суспільства як таких. Цей акцент на процедурному забезпеченні участі громадян у формуванні та реалізації державної і місцевої політики задає чіткий орієнтир для всього подальшого нормативно-правового регулювання у цій сфері.

У контексті нормативно-правового регулювання громадського контролю в Україні постанови Кабінету Міністрів України (КМУ) відіграють ключову роль як підзаконні акти, що деталізують механізми участі громадськості в державному управлінні. Галунько вказує на важливість цього виду нормативно-правового акту: «Особливо вагому роль підзаконні нормативно-правові акти відіграють у системі джерел адміністративного права, виходячи з динамічності регулювання правовідносин цієї галузі права та відсутності єдиного кодифікованого акту» [27, с. 177]. Позаяк, дійсно – кодифікованого акту, який регулював би громадський контроль у сфері публічного адміністрування, немає, то дуже важливо розглянути деякі постанови КМУ в нашій роботі.

Станом на грудень 2025 року, основні постанови, які безпосередньо або опосередковано регулюють цю сферу, включають як загальні (наприклад, про громадські ради та консультації), так і спеціальні (секторальні, як антикорупційний контроль чи моніторинг під час воєнного стану). Нижче наведено аналіз ключових постанов на основі їх текстів, змін та практичної ефективності, з урахуванням наукових джерел та експертних оцінок. Аналіз базується на офіційних даних з сайту Верховної Ради України та звітів міжнародних організацій, таких як Open Government Partnership (OGP).

Постанова КМУ № 996 від 03.11.2010 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» (зі змінами станом на 29 листопада 2025 р.) [23] Ця постанова є базовим актом для організації громадського контролю через створення громадських рад (далі – ГР) при органах виконавчої влади.

Ключові положення: обов'язкове проведення консультацій з громадськістю перед прийняттям рішень, зобов'язання органів влади урахувати позицію профспілок і організацій роботодавців під час ухвалення рішень у сфері соціально-економічної політики та соціально-трудових відносин, можливість створити ГР при важливих органах влади, наприклад, при міністерствах. Так, ГР існують при обласних державних адміністраціях, Міністерстві культури України, Агентстві з розшуку та менеджменту активів, Національному агентстві з питань запобігання корупції, Національному антикорупційному бюро України, Державному Бюро Розслідувань.

Також можуть створюватися громадські антикорупційні ради, як при Міністерстві Оборони України. ГАР МОУ була створена у 2023 році після скандальних закупівель для військових за завищеними цінами на 13,16 млрд грн, а також контракту по закупівлі мінометних пострілів, укладеного зі «Львівським арсеналом» на 1,4 млрд грн, які так і не були поставлені у військо. Громадська антикорупційна рада при Міністерстві оборони України призначена забезпечувати прозорість діяльності міністерства, попереджувати корупційні ризики й розробляти методи вдосконалення запобігання та боротьби з корупцією в МОУ.

Однак ефективність ГР обмежена рекомендаційним характером висновків рад: органи влади часто ігнорують рекомендації без санкцій. Потапенко В. Г. та ін. висловлюють сумніви щодо вирішального значення рекомендацій громадських рад в остаточних рішеннях органів, в яких вони функціонують: «ступінь впливу ІГС [прим. авт.: ІГС – Інститути громадянського суспільства] на зміст державної політики й урахування їхніх рекомендацій і

застережень при остаточному ухваленні рішень визначити складно». Так само автори критикують те, що громадські ради часто недотримуються процедури прозорого наповнення представниками інститутів громадянського суспільства (далі – ІГС), невчасно оновлюють свій склад, а також можуть комплектуватися непрофесійними та непрофільними учасниками [29, с. 65]. Можемо додати також таку слабкість в функціонуванні ГР як низька інституційна спроможність рад у зв'язку з браком фінансування, що прирівнює участь в таких радах до волонтерської діяльності.

Отже, постанова КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» добре працює для формальної участі громадськості в контролі діяльності органів державної влади, але потребує законодавчого закріплення обов'язковості їхніх рекомендацій для реального впливу.

Постанова КМУ № 976 від 26.11.2014 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» [28]. Постанова регулює незалежну громадську експертизу, дозволяючи ГР та ІГС ініціювати перевірку діяльності центрального органу виконавчої влади, при якій вони створені. Органи влади зобов'язані протягом семи робочих днів після надходження письмового запиту щодо проведення громадської експертизи видати розпорядження про проведення громадської експертизи. Після проведення такої експертизи її ініціатор надає експертні пропозиції, які мають враховуватися органом виконавчої влади під час підготовки програм соціально-економічного розвитку, державних цільових та регіональних програм, формування бюджетів відповідного рівня, вирішення питань поточної діяльності, й публікуватися на його офіційному сайті. Але знову-ж-таки, експертні пропозиції не є обов'язковими до виконання виконавчими органами, що не забезпечує гарантію виконання вимог громадськості. Тож даний механізм є найбільш ефективним при необхідності отримати доступ до певних звітностей та інформації, яка, наприклад, сприяє виявленню корупції. Безперечною перевагою постанови КМУ «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» є те, що вона надала новий корисний механізм громадського контролю, який має на меті підвищити прозорість, як у випадках моніторингу антикорупційних органів.

Постанови формують фрагментарну систему громадського контролю, з фокусом на консультаціях та моніторингу, але їх ефективність обмежена відсутністю санкцій та примусу. З іншого боку, укладення постанов є доволі гнучким та оперативним, дозволяє доволі легко адаптуватися до різких умов воєнного стану або ж впровадити елементи цифровізації.

Форми реалізації громадського контролю: теоретичні засади та практичні механізми. Виходячи з теоретичних основ, розглянутих у попередніх розділах, аналіз практики реалізації громадського контролю в Україні потребує насамперед систематизації його форм, які забезпечують участь громадянського суспільства в процесі публічного адміністрування. Громадський контроль реалізується через різноманітні механізми, що поєднують пасивне спостереження з активним втручанням, спрямованим на підвищення прозорості та підзвітності органів влади. Серед ключових форм виділяються моніторинг діяльності суб'єктів публічної влади, функціонування громадських рад при органах виконавчої влади, а також індивідуальні та колективні звернення громадян. Моніторинг як форма контролю передбачає систематичний збір та аналіз інформації про діяльність органів влади, що дозволяє виявляти відхилення від норм і пропонувати корекції, комбінуючи його з громадськими радами для посилення впливу.

На практиці моніторинг громадського контролю набуває особливого значення в умовах цифровізації, де електронні платформи, такі як ProZorro для моніторингу публічних закупівель, дозволяють в реальному часі відстежувати витрати бюджетних коштів.

До видів громадського моніторингу можна віднести:

1. *Бюджетний моніторинг*: Найвідоміші приклади: DOZORRO (TI Ukraine), «Громадський бюджет — контроль» (ГО «Разом проти корупції»).
2. *Моніторинг публічних закупівель*: Платформа DOZORRO.

3. *Моніторинг місцевих рад і виконкомів*: Проекти типу «Місцеві депутати. Робота на окрузі» (ОПОРА), «Мери за Європу».

4. *Антикорупційний моніторинг*: НАЗК офіційно залучає громадськість до моніторингу декларацій і способу життя чиновників (через платформу «Взаємодія»).

5. *Моніторинг дотримання прав людини*: Харківська правозахисна група, Українська Гельсінська спілка — моніторинг поліції, місць несвободи тощо.

Переходячи до громадських рад як інституційної форми контролю, слід наголосити на їхній ключовій ролі у забезпеченні сталого діалогу між органами публічної влади та суспільством. Громадські ради при центральних і місцевих органах виконавчої влади формуються з представників інститутів громадянського суспільства та незалежних експертів. Вони беруть участь у розробленні проектів нормативно-правових актів, проводять громадську експертизу політики та надають рекомендації щодо її вдосконалення. Така форма сприяє інклюзивності процесу прийняття рішень і посилює легітимність влади. Водночас рекомендаційний характер висновків громадських рад суттєво обмежує їхній реальний вплив на кінцеві управлінські рішення, що створює передумови для формального підходу до їхньої діяльності та знижує загальну ефективність цього інструменту.

Індивідуальні форми громадського контролю реалізуються передусім через інститут звернень громадян, правове регулювання якого здійснюється Законом України «Про звернення громадян» (в редакції з урахуванням змін 2024 року) та Законом України «Про електронні петиції». Ці механізми надають кожному громадянину можливість безпосередньо впливати на органи влади, привертати увагу до суспільно значущих проблем і вимагати їхнього вирішення. Таким чином, звернення та електронні петиції утворюють важливу ланку прямого контролю, що стимулює органи влади оперативно реагувати на суспільні потреби та підвищує рівень їхньої підзвітності.

Аналізуючи конкретні приклади практики, слід відзначити високий рівень інтеграції громадського контролю в діяльність спеціалізованих антикорупційних органів. Національне агентство з питань запобігання корупції та Національне антикорупційне бюро України активно співпрацюють з інститутами громадянського суспільства, залучаючи їх до моніторингу публічних закупівель, перевірки декларацій та формування антикорупційних програм. За даними офіційного сайту платформи DOZORRO, за 2025 рік по жовтень включно вона запобігла неефективному використанню 829,4 млн грн. Така співпраця трансформує контроль із суто реактивного в превентивний механізм, запобігаючи порушенням ще на етапі планування.

Не менш показовим є досвід громадських рад при Міністерстві оборони України в умовах воєнного стану. У 2023–2024 роках рада проаналізувала понад 300 тендерних процедур, пов'язаних із забезпеченням Збройних Сил та розподілом гуманітарної допомоги, виявивши порушення у 20% випадків. Цей приклад демонструє, що навіть у період підвищених безпекових обмежень інституційний громадський контроль здатний зберігати ефективність і забезпечувати публічність використання ресурсів у секторах із високими корупційними ризиками.

Проблемні аспекти реалізації громадського контролю в сучасних умовах. Попри наявність позитивних прикладів, практика реалізації громадського контролю в Україні стикається з низкою системних проблем, що суттєво знижують його ефективність. Найгострішою серед них залишається низький рівень виконання рекомендацій громадських рад. Так, за даними громадської оцінки стану справ зі здійсненням антикорупційної реформи в Україні, «з 2016 року спостерігається постійне збільшення скарг до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з приводу порушення права на доступ до публічної інформації». Водночас, кількість притягнень до адміністративної відповідальності за порушення права на доступ до публічної інформації залишається стабільно низькою. Цей дисбаланс між зростанням кількості скарг і відсутністю пропорційного реагування з боку

держави вказує на недостатню ефективність механізмів забезпечення прозорості та підзвітності органів публічної влади у сфері реалізації права на інформацію [30, с. 134].

Відсутність єдиного нормативного визначення поняття «громадський контроль» та чітких санкцій за ігнорування його результатів призводить до фрагментарності й формальності практики. Низька правова культура частини громадян, обмежені ресурси інститутів громадянського суспільства та недостатня відкритість окремих представників влади створюють додаткові бар'єри, особливо на місцевому рівні після завершення активної фази децентралізаційної реформи. Усе це свідчить про необхідність комплексного вдосконалення правового, організаційного та інформаційного забезпечення громадського контролю для підвищення його реального впливу на процеси публічного управління.

Окрему проблему становить можливість маніпулювання або підміни даних, що зберігаються чи циркулюють у цифрових системах. Викривлення інформації може впливати на ухвалення адміністративних рішень, які базуються на електронних даних, а також підривати довіру громадян до державних інституцій. В умовах воєнного стану, коли інформаційна безпека має стратегічне значення, такі ризики стають критичними для забезпечення безперервності функціонування органів публічної влади.

Додатково загострюється проблема захисту персональних даних. Масове використання електронних сервісів збільшує обсяги інформації, яку громадяни передають державним органам, що вимагає підвищених стандартів її обробки, зберігання та доступу. Порушення приватності або витоки персональних даних здатні не лише завдати шкоди окремим особам, але й створити умови для подальших атак, спрямованих на підрив національної безпеки.

Отже, цифровізація публічного адміністрування в умовах воєнного стану потребує комплексного підходу до управління ризиками, застосування сучасних засобів кіберзахисту, розвитку нормативно-правових механізмів безпеки та постійного моніторингу загроз, що дозволить забезпечити надійність цифрових сервісів і захист прав громадян.

Цілком погоджуємося з твердженням, що цифровізація публічного управління істотно спрощує адміністративні процедури, сприяє автоматизації державних послуг та забезпечує ефективнішу комунікацію між громадянами і владою. Водночас важливо враховувати й іншу сторону цього процесу – структурні зміни, які цифрові інструменти вносять у саму систему публічного адміністрування.

По-перше, впровадження цифрових сервісів не лише оптимізує роботу органів влади, а й змінює характер взаємодії «держава – громадянин». Традиційні форми особистого звернення поступаються місцем електронним комунікаційним каналам, що підвищує зручність, але одночасно створює ризик віддалення держави від реальних людських потреб. Надмірна орієнтація на автоматизацію може призвести до зниження індивідуалізації підходу, особливо для вразливих груп населення, які не завжди мають достатній рівень цифрової компетентності.

По-друге, збільшення ролі цифрових технологій зумовлює потребу у посиленні контролю за якістю даних і прозорістю алгоритмів. Неналежна верифікація або технічні збої можуть спричинити помилки в автоматизованих рішеннях, що потенційно позначається на правах громадян. Крім того, використання алгоритмів у прийнятті рішень створює ризик формування «чорних скриньок», коли логіка визначення результату залишається непрозорою.

Таким чином, цифровізація дійсно відкриває значні можливості для вдосконалення публічного управління, проте одночасно потребує системного підходу до подолання нових організаційних, технічних і соціальних ризиків, що виникають у процесі трансформації державного сектору.

На основі аналізу практики та проблем, напрями вдосконалення громадського контролю в Україні повинні фокусуватися на законодавчому, інституційному та цифровому рівнях. Насамперед, пропонується ухвалити спеціальний Закон «Про громадський контроль», що кодифікує форми та вводить санкції за ігнорування рекомендацій. Далі, цифрова трансформація: створення єдиної платформи для моніторингу (аналог «Дія»), що інтегрує петиції, запити та експертизи.

Підсумовуючи, напрями включають навчання службовців, фінансування недержавних організацій, та євроінтеграцію (Національна стратегія 2021–2026). Отже, вдосконалення забезпечить перетворення контролю на ефективний інструмент демократії.

ВИСНОВКИ. Детальний аналіз джерел та практики застосування громадського контролю у сфері публічного адміністрування дозволив надати наступні висновки:

1. Громадський контроль є самостійним інститутом адміністративного права України, який поєднує елементи демократичного, правового та соціального контролю. Його сутність полягає не лише в спостереженні за діяльністю органів публічної влади, а насамперед у активному впливі громадянського суспільства на формування, реалізацію та корекцію державної політики з метою забезпечення прозорості, підзвітності та запобігання зловживанням.

2. Конституція України та Закон України «Про доступ до публічної інформації» створюють міцну правову основу громадського контролю, однак спеціального закону, який би системно регулював суб'єктів, форми, процедури та відповідальність за ігнорування результатів контролю, досі немає. Відсутність кодифікації залишається головною прогалиною нормативного регулювання.

3. Основними інструментами громадського контролю в Україні є запити на публічну інформацію, електронні петиції, громадські ради при органах виконавчої влади, громадська експертиза та громадський моніторинг. Найефективнішими серед них виявилися електронні петиції та моніторинг публічних закупівель, тоді як громадські ради та експертизи часто залишаються формальними через рекомендаційний характер їхніх висновків.

4. Практика реалізації громадського контролю в період 2022—2025 років суттєво обмежена воєнним станом: зросла кількість відмов у наданні інформації, зменшилася кількість проведених громадських експертиз, посилилися ризики корупції в умовах закритості окремих сфер. Водночас воєнний стан стимулював розвиток цифрових інструментів контролю, які частково компенсували ці обмеження.

5. Найсерйознішими проблемами залишаються: відсутність юридичної обов'язковості рекомендацій громадських рад і моніторингових місій, низький відсоток виконання пропозицій громадськості, брак санкцій за ігнорування результатів контролю, недостатнє фінансування та інституційна слабкість громадських організацій, а також низька правова культура як громадян, так і державних службовців.

6. Громадський контроль в Україні має значний потенціал, але на сьогодні функціонує переважно як «м'який» механізм впливу. Його реальна ефективність залежить не стільки від кількості створених інститутів, скільки від політичної волі органів влади враховувати висновки громадськості та від готовності суспільства активно використовувати наявні інструменти.

На основі дослідження пропонуємо наступний план вдосконалення інституту громадського контролю у сфері публічного адміністрування:

1. Ухвалити спеціальний Закон України «Про громадський контроль за діяльністю органів публічної влади», який чітко визначить суб'єкти, об'єкти, форми контролю, порядок проведення моніторингу та експертизи, а також встановить юридичну обов'язковість розгляду висновків громадськості з чіткими строками та відповідальністю за ігнорування.

2. Внести зміни до Закону «Про доступ до публічної інформації» та підзаконних актів, що передбачають вичерпний перелік інформації, яка навіть у воєнний час не може бути засекречена без обґрунтування, а також запровадити адміністративну та дисциплінарну відповідальність за необґрунтовані відмови у наданні інформації.

3. Надати висновкам громадських рад, громадських експертиз та моніторингових місій статусу обов'язкових до розгляду з фіксованим строком надання офіційної відповіді та механізмом оскарження бездіяльності органу влади в адміністративному суді.

4. Створити єдину державну цифрову платформу громадського контролю (на базі «Дія», або окремо), яка об'єднає електронні петиції, запити на інформацію, моніторинг

закупівель, звіти громадських рад та можливість автоматичного відстеження виконання рекомендацій.

5. Запровадити обов'язкове щорічне навчання державних службовців та посадовців місцевого самоврядування з питань взаємодії з інститутами громадянського суспільства, а також механізми фінансової та організаційної підтримки громадських організацій, які здійснюють системний моніторинг діяльності органів влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Омельченко В. С. Громадський контроль в системі публічного управління: інформаційно-комунікативний аспект : дис. ... д-ра філософії у галузі 28 Публіч. упр. та адміністрування : 281 / Національний університет «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА». Одеса, 2023. 308 с. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/dissphd/dysertaciya_omelchenko_v.s._2023.pdf (дата звернення: 03.12.2025).
2. Мерник А. М. Громадський контроль в умовах воєнного стану. Вісник НАПрНУ. 2024. Т. 4. С. 46–62. URL: [https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/31\(4\)_2024-46-62.pdf](https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/31(4)_2024-46-62.pdf) (дата звернення: 03.12.2025).
3. Гжибовська Т. Громадський контроль як інструмент впливу на органи публічної влади в умовах воєнного стану. Вісник Львівського університету. 2024. С. 196–203. (Серія філос.–політолог. студії ; т. 54). URL: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.54.23>.
4. Омельченко В. С. Громадський контроль, як індикатор реалізації принципу законності в державі. Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнародною участю (Одеса, 9 жов. 2020 р.). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2020. С. 45–46.).
5. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Конституція (основний закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки, Відомості Верховної Ради Української РСР, 1978, № 18, с. 264–290.
7. Європейська хартія місцевого самоврядування : м. Страсбург від 15.10.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 03.12.2025).
8. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько та ін. ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
9. «Про доступ до публічної інформації» : Закон України від 13.01.2011, № № 2939-VI : станом на 08.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17/ed20250808#Text> (дата звернення: 30.11.2025).
10. Козлова Ю.В. Забезпечення прозорості, підконтрольності та відповідальності діяльності органів місцевого самоврядування : кваліф. робота магістра зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» / Ю.В. Козлова. – Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. – 145 с.
11. Кравченко М. Системний тиск на антикорупційну екосистему: як 2025 рік став випробуванням для НАБУ, активістів і медіа. ZMiNA. 2025. 6 листоп. URL: <https://zmina.info/articles/systemnyj-tysk-na-antykorupcijnu-ekosystemu-yak-2025-rik-stav-vyprobuvannjam-dlya-nabu-aktyvistiv-i-media/> (дата звернення: 26.11.2025).
12. Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів : Конвенція; Рада Європи від 18.06.2009 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
13. Терещук О. Д. Адміністративно-правові засади громадського контролю за правоохоронною діяльністю в Україні : теорія і практика. Монографія. К.: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 460 с. Бібліогр.: с. 425–459.
14. Кодекс України про адміністративні правопорушення : від 07.12.1984, № 8073-X : станом на 01.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 22.11.2025).

15. Редзюк Н. Роль інформаційних технологій в публічному управлінні. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2024. (9). С. 161–167. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-9-161-167>.
16. Про внесення змін до Закону України "Про звернення громадян" щодо електронного звернення та електронної петиції : Закон України від 02.07.2015, № 577-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577-19#n17>.
17. Коваленко А. Електронна демократія в Україні: розвиток інструментів для прямої партисипації / Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ, 2023. 133 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2047545b-acd9-4ed1-8766-bae1ef83f8dd/content>.
18. “Ми спробували, але це не спрацювало” – автор підтриманої депутатами ЛМР е-петиції. Львівське представництво Громадянської мережі ОПОРА. 2024. 13 берез. URL: <https://opora.lviv.ua/my-sprobuvaly-ale-tse-ne-spratsyuvalo-avtor-pidtrymanoyi-deputatamy-lmr-e-petytsiyi/>.
19. Берендєєва А., Жильцов О. Адміністративно-правові засади цифровізації антикорупційних механізмів у секторі національної безпеки і оборони України. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. Т. 7. С. 406–409. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-7/94>.
20. Порядок функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків : затверджений Постановою КМУ від 24 лютого 2016 р. від, № 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2016-%D0%BF#Text>.
21. Підсумки публічних закупівель за 2024 рік: звіт Prozorro. Український погляд. 27.03.2025. URL: <https://ukrpohliad.org/economics/pidsumky-publichnyh-zakupivel-za-2024-rik-zvit-prozorro.html>.
22. Про громадський контроль : Проект Закону України від. LIGA360. 2015. 13 трав. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH2411AA?an=3>.
23. «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» : Постанова КМУ від 03.11.2010, № № 996 : станом на 25.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.11.2025).
24. Громадська участь у місцевій політиці: проблеми нормативно-правового забезпечення. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». URL: <https://surl.li/tsqvur>.
25. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 від, № 487.
26. Підзаконні нормативно-правові акти. Адміністративно-правова природа дворівневої ієрархічної структури підзаконної правотворчості у публічному адмініструванні
27. Галунько В., Шишка Р. Підзаконні нормативно-правові акти. Адміністративно-правова природа дворівневої ієрархічної структури підзаконної правотворчості у публічному адмініструванні. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. Т. 10. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-10/38>.
28. «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» : Постанова КМУ від 05.11.2008, № № 976. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#Text>.
29. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні (2022–2023 рр.) : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, Ю. А. Тищенко, Ю. Б. Каплан та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка, Ю. А. Тищенко, Ю. Б. Каплан. – Київ : НІСД, 2023. – 91 с. – <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.01>
30. О. Калітенко, О. Лемєнов, Б. Малишев, А. Марчук, К. Сердюк, Р. Сівєрс, М. Хавронюк, В. Чумак. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики. За заг. ред. М. Хавронюка. К.: Мишалов Д. В., 2021. 239 с.